

บทที่ 5

บทสรุปและเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง “การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม (Architectural Composition, Form and Scale/Proportion)” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่” โดยงานวิจัยชุดนี้ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การศึกษาภาคทฤษฎีและแนวทางการออกแบบงานสถาปัตยกรรม พร้อมกับเริ่มต้นพัฒนากรอบแนวคิดวิจัย การศึกษางานสถาปัตยกรรมภาคสนามในภูมิภาคต่าง ๆ การศึกษาแนวคิดของสถาปนิกและนักวิชาการที่นำไปสู่การสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมโดยการสัมภาษณ์ การศึกษาระดับความคิดเห็นด้วยของกลุ่มสถาปนิกทั่วไป และกลุ่มบุคคลทั่วไปต่อแนวคิดและรูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม และได้ทำการวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผลในข้อ 4.6 และการวิเคราะห์การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางกับกรณีตัวอย่างอาคารตามข้อ 4.7 ที่นำไปสู่การตอบใจวิจัยเกี่ยวกับการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ ในส่วนการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

ในบทสรุปนี้จะนำเสนอข้อสรุปในสาระสำคัญเกี่ยวกับ:

- 5.1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญ ความจำเป็น และเป้าหมาย ของการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่
- 5.1.2 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบริบทกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม
- 5.1.3 ข้อสรุปเกี่ยวกับการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ ตามสาระในการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

5.1.4 ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะโดดเด่นในการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และ สัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

5.1.1 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญ ความจำเป็น และเป้าหมาย ของ การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมต่อ การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมที่ได้นำเสนอในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดองค์ประกอบเพื่อการใช้สอย 2) การจัดองค์ประกอบ: รูปทรงและสัดส่วน คุณลักษณะ 3) การจัดองค์ประกอบเพื่อการสื่อความหมายของสังคมไทยแบบพหุลักษณะ: แบบไทยผสมผสาน 4) การจัดองค์ประกอบเพื่อการเชื่อมต่อที่ว่าง โดยมีสาระตามแนวคิดหลัก ๆ (key concepts) ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดวิจัย (research conceptual framework) ซึ่งได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากการศึกษาทางทฤษฎี แนวความคิดในการออกแบบ การสำรวจงานสถาปัตยกรรมในภาคสนาม และจากการสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการ

สถาปัตยกรรมไทยในอดีตที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีความสัมพันธ์กับบริบทและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพภูมิอากาศ สภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และวัสดุและวิธีการก่อสร้างของแต่ละยุคสมัย ทำให้เกิดเอกลักษณ์ที่โดดเด่นชัดเจน เช่น รูปแบบไทยประเพณีในอาคารที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและสถาบันกษัตริย์ หรือรูปแบบไทยพื้นถิ่น เช่น เรือนไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนตามลักษณะภูมิภาคท้องถิ่น และต่างไปจากเรือนพื้นถิ่นของประเทศอื่น ๆ

แต่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมในบริบทปัจจุบันของสังคมไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบตะวันตกคือ รูปแบบสถาปัตยกรรมโมเดิร์น (Modern Architecture) ที่มีรูปทรงเรขาคณิตที่เรียบง่าย ปราศจากการแสดงหรือสะท้อนเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะของชาติหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ถึงแม้ว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์น (Postmodern Architecture) มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมในประเทศไทยในช่วงเวลาหนึ่งเช่นเดียวกัน แต่อาคารโพสต์โมเดิร์นในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการนำองค์ประกอบจากสถาปัตยกรรมในอดีตของตะวันตกมาใช้ เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรมโรมัน ทำให้

อาคารเกิดความแปลกแยกกับบริบทโดยรอบ และขาดลักษณะเฉพาะของชาติ เช่นเดียวกัน ส่วนอาคารโพสท์โมเดิร์นที่พยายามนำองค์ประกอบจากสถาปัตยกรรมไทยในอดีตมาใช้กับอาคารสมัยใหม่ ส่วนใหญ่เป็นการนำเพียงองค์ประกอบหรือ 'เปลือก' มาใช้โดยไม่ได้นำถึงขนาด/สัดส่วนที่สัมพันธ์กับอาคารแต่อย่างใด ทำให้สถาปัตยกรรมโพสท์โมเดิร์นเป็นเพียงสถาปัตยกรรม 'อะไรก็ได้' (วิมลสิทธิ หรยางกูร, 2530: 57-72)

รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกที่แพร่หลายโดยขาดความเหมาะสมหรือความสอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นของประเทศไทยนี้ อาจนำไปสู่ "ความวิบัติในเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม (Architecture Identity Disaster Syndrome – AIDS)" คือเกิดการขาดความชัดเจนในเอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรม และเกิดการลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกเพื่อสร้างความน่าสนใจจากความแปลกในรูปแบบเท่านั้น (วิมลสิทธิ หรยางกูร, 2529: 87-94) นอกจากนี้ โครงการออกแบบของรัฐหลายโครงการซึ่งสถาปนิกพยายามแสดงลักษณะไทยในฐานะตัวแทนของชาติ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมมากมายในมิติการแสดงออกเอกลักษณ์ไทยในบริบทสังคมปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น อาคารศาลาไทยในงานเวิร์ลด์เอ็กซ์โป 2010 ณ นครเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน และอาคารรัฐสภาไทยแห่งใหม่ ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 1

สาระของงานวิจัยตามโครงการวิจัย **"การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม (Architectural Composition, Form and Scale/Proportion)"** เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการสร้างเอกลักษณ์/ลักษณะไทยในสถาปัตยกรรม นอกเหนือไปจากปัจจัยเชิงรูปธรรม/นามธรรมอื่น ๆ ทั้งนี้ งานศึกษาเชิงวิชาการและวิจัยในประเด็นเรื่อง **"การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม"** ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อาคารที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ และอาคารทางศาสนาเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่จำกัดอยู่กับรูปแบบเชิงรูปธรรมจากอดีต ขาดความเชื่อมต่อกับวิถีชีวิตของคนไทยในสังคมร่วมสมัยแบบพหุลักษณะ อีกทั้งยังขาดแนวทางหรือข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ทั้งในบริบทปัจจุบันและอนาคต งานวิจัยนี้ได้ขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ภายใต้บริบทของสังคมปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการและการศึกษาทางสถาปัตยกรรม และจะเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเรียนการสอน และการวิจัยทางด้านการ

จัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม ให้มากยิ่งขึ้นในสถาบันการศึกษาต่อไป

5.1.2 ข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบริบทกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

ผลการวิเคราะห์เชิงบูรณาการในงานวิจัยนี้ นำไปสู่วิธีข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบริบทกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม ดังนี้

1. สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมแบบ 'สังคมพหุลักษณะ' (pluralistic society) ที่ให้ความสำคัญแก่ความหลากหลายของกลุ่มคนทางชาติพันธุ์ สังคม และวัฒนธรรม และเปลี่ยนจาก 'วัฒนธรรมเดียว' มาเป็น 'พหุนิยมทางวัฒนธรรม' คือวัฒนธรรมไทยโดยรวมเกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดอัตลักษณ์แบบใหม่ขึ้นจากรากเหง้าเดิม (ศรีศักร วัลลิโภดม)¹ ดังนั้น การนำลักษณะไทยจากรูปแบบในอดีตมาใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมจึงต้องผสมผสานกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน โดยลักษณะไทยสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นมีสถานะที่เคลื่อนไหวหรือเป็นพลวัต และสามารถปรับเปลี่ยนฐานานุลักษณะได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้ถูกตรึงหรือถูกจำกัดไว้ในสถานะใดสถานะหนึ่งตลอดไป (ประชา สุวิธานนท์, 2554: 88)

2. บริบททางวัฒนธรรมของไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ วิถีชีวิตของคนไทยในอดีตมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่ร่วมกัน รูปแบบของเรือนพักอาศัยในอดีตจึงมีความสัมพันธ์กับขนาดของครอบครัวคือ เรือนเดี่ยวและเรือนหมู่ ส่วนวิถีชีวิตร่วมสมัยเป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตก รูปแบบบ้านพักอาศัยสมัยใหม่จึงสัมพันธ์กับขนาดครอบครัวเดี่ยวและประโยชน์ใช้สอยสมัยใหม่ นอกจากนี้วิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น กิจกรรมเชิงพาณิชย์ เชิงสันทนาการ เป็นต้น ได้ทำให้เกิดประเภทอาคาร (building type) ใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมเหล่านี้ เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงแรม รีสอร์ท สนามบิน ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารสาธารณะขนาดใหญ่ การสร้างสรรค์ลักษณะไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมจึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมสมัยใหม่

¹ อ้างอิงจาก https://th-th.facebook.com/permalink.php?story_fbid=641632402594003&id=425191277571451

3. บริบททางเศรษฐกิจไทยเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรม การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน เมือง หรือประเทศสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ และน่ายกย่องได้เข้าสู่ประเทศได้ และยังเป็นตัวแทนของชาติ หรือสะท้อนเอกลักษณ์ของประเทศนั้น ๆ อีกด้วย การแสวงหาแนวคิดและรูปแบบที่นำไปสู่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมเชิงสัญลักษณ์ (iconic architecture) โดยแสดงลักษณะไทย/เอกลักษณ์ไทยที่นำไปสู่การส่งเสริมและการกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน

4. สังคมโลกในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อบริบทเชิงสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยมีประเด็นปัญหาที่สำคัญ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเนื่องจากปัญหาโลกร้อน การเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัด เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลให้การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมต้องคำนึงถึงการผสมผสานแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาจากสภาพแวดล้อม หรือลดทอนการสร้างมลภาวะจากตัวอาคารสู่ชุมชนแวดล้อม ซึ่งอาจเกิดจากการนำภูมิปัญญาไทยจากอดีตมาใช้ร่วมกับแนวคิดในปัจจุบัน เช่น การนำรูปทรงและสัดส่วนของเรือนไทยพื้นถิ่นที่ตอบสนองกับภูมิภาคนั้นๆ มาใช้กับอาคารสมัยใหม่ โดยผสมผสานวัสดุและวิธีการก่อสร้างท้องถิ่นกับสมัยใหม่เข้าด้วยกัน เป็นต้น ตัวอย่างสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ประเภทบ้านพักอาศัย เช่น บ้านเอือนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพ 5-1) มีการวางผังบริเวณโดยใช้แนวคิดการวางผังของเรือนไทยและหมู่บ้านในชนบท คือมีการแยกตัวเรือนออกเป็นเรือนย่อย ๆ กระจายไปในกลุ่มต้นไม้เดิม มีการยกลอยตัวเรือนเป็นไต้ถุน มีชานเปิดโล่งเพื่อเปิดรับภาพธรรมชาติโดยรอบและนำเอาวัสดุพื้นถิ่น เช่น ไม้ กระเบื้องดินเผา ผสมผสานกับวัสดุสมัยใหม่ เช่น ปูนเปลือย เป็นต้น

ภาพ 5-1 บ้านเอือนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ (ซ้าย) การแยกตัวเรือนเป็นเรือนย่อย ๆ ของบ้านเอือนธรรม (ขวา) การผสมผสานวัสดุพื้นถิ่น เช่น ไม้ อิฐ และกระเบื้องหลังคาดินเผา กับวัสดุสมัยใหม่ เช่น ปูนเปลือยและกระจก ทั้งภายในและภายนอกอาคาร

(ที่มา: (ซ้าย และขวา) อาศรมสถาปนิก ชุมชนและสิ่งแวดล้อม สถาบันอาศรมศิลป์, ตุลาคม 2555)



5. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัยที่มีหลากหลายมิติ โดยช่วยตอบคำถามต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่นำไปสู่การสืบสานรูปแบบจากอดีต การปรับเปลี่ยนรูปแบบจากอดีตมาใช้ และแนวทางการสร้างสรรค์ในลักษณะคิดใหม่-ทำใหม่ที่ตอบรับกับบริบททั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น การศึกษาเอกลักษณ์ไทยในเรื่อง “การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม (Architectural Composition, Form and Scale/Proportion)” ซึ่งเมื่อรวมเข้ากับการศึกษาด้านเอกลักษณ์ไทยในเรื่องอื่น ๆ แล้ว สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการสร้างสรรค์อาคารที่มีความเหมาะสมกับบริบทร่วมสมัย หรืออาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ แทนการหยิบยืมรูปแบบทางกายภาพหรือ ‘เปลือก’ จากสถาปัตยกรรมในอดีตมาใช้กับบริบทปัจจุบัน โดยขาดความเข้าใจใน ‘แก่น’ ของสถาปัตยกรรมไทย (ดูนิยามเอกลักษณ์ไทยเชิงรูปธรรม (เปลือก) และเอกลักษณ์ไทยเชิงนามธรรม (แก่น) ใน วัฒนสิทธิ หรยางกูร, 2553: 133-135)

5.1.3 ข้อสรุปเกี่ยวกับการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ ตามสาระในการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม สามารถสรุปแนวทางการสร้างสรรค์ตามแนวคิดหลัก (key concepts) ที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ ดังนี้

1. การจัดองค์ประกอบเพื่อการใช้สอย

1) การจัดองค์ประกอบเพื่อประโยชน์ใช้สอย

การจัดองค์ประกอบเพื่อประโยชน์ใช้สอยในสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่มีการออกแบบโดยสอดคล้องกับรูปแบบการจัดผังของเรือนไทยคือ การแยกอาคารเป็นมวलय่อย ๆ ตามประโยชน์ใช้สอย เหมือนเรือนไทยที่มีการแบ่งตัวเรือนเป็นเรือนย่อย ๆ แทนการใช้รูปทรงหรือมวลอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งช่วยในการเพิ่มพื้นที่ผิวของอาคารทำให้เกิดการระบายอากาศและความร้อนได้ดีกว่ามวลอาคารขนาดใหญ่ และการมีพื้นที่ส่วนกลางคือ ชาน ลาน สวน เชื่อมมวลอาคารย่อย ๆ ทั้งหมดเข้าด้วยกัน

ทั้งนี้ การนำรูปแบบการจัดผังของเรือนไทยมาใช้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท โดยคำนึงถึงการวางทิศทางอาคารสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมคือแสงแดดและลม และต้องคำนึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น การสร้างสภาวะสบาย การประหยัดพลังงาน เป็นต้น

2) การจัดองค์ประกอบเพื่อความยืดหยุ่นในพื้นที่ใช้สอย

การจัดองค์ประกอบเพื่อความยืดหยุ่นในพื้นที่ใช้สอยในสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่มีแนวคิดและรูปแบบการจัดผังที่สอดคล้องกับการจัดผังของเรือนไทยในอดีต คือ การมีพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารหรือพื้นที่ส่วนกลางภายนอกอาคาร (ลาน/ชาน/ระเบียง/ใต้ถุน) ที่สามารถรองรับกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เสมือนพื้นที่ภายในตัวเรือนของเรือนไทยในอดีตที่ปรับเปลี่ยนการใช้สอยได้ในเวลาที่ต่างกัน โดยในอาคารสาธารณะสมัยใหม่อาจมีพื้นที่ส่วนกลางตามรูปแบบพื้นที่ 'ใจบ้าน' ของชุมชนในอดีตหลายพื้นที่กระจายไปตามแนวตั้งของพื้นที่ว่างของอาคาร ตัวอย่างเช่น การจัดผังภายในอาคารธนาคารกสิกรไทย สำนักงานแจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ (ภาพ 4-1)

3) การจัดองค์ประกอบเพื่อการขยายตัว

การจัดองค์ประกอบเพื่อการขยายตัวมีการออกแบบที่สอดคล้องกับเรือนไทยที่มีการจัดผังเพื่อต่อขยายตัวเรือนตามการขยายตัวของขนาดครอบครัว โดยมีชาน/ระเบียง/ทางเดินเท้าเป็นตัวเชื่อมตัวเรือนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบการจัดผังที่โดดเด่น ได้แก่ แบบเรียงขนานตามทางยาว (linear type) และแบบเป็นกลุ่มล้อมพื้นที่ส่วนกลาง (grouping type) ทั้งนี้ มีการนำรูปแบบเฉพาะการจัดผังมาใช้ แต่ไม่ได้มีการสืบสานคติความเชื่อตามมาด้วย เช่น คติในการขยายตัวเรือนโดยมีจำนวนการต่อขยายตัวเรือนตามระบบจำนวนคี่

รูปแบบการจัดองค์ประกอบเพื่อการขยายตัวส่วนใหญ่มีการออกแบบไปตามบริบทสมัยใหม่ในการจัดผังของอาคารสาธารณะ เช่น อาคารทางการศึกษา อาคารโรงพยาบาล เป็นต้น เพื่อรองรับการขยายตัวของโครงการในอนาคต โดยใช้ชาน/ระเบียง/ทางเดินเท้าเป็นตัวเชื่อมส่วนเดิมและส่วนขยายเข้าด้วยกัน

4) การจัดองค์ประกอบเพื่อการเชื่อมต่อของพื้นที่

การจัดองค์ประกอบเพื่อการเชื่อมต่อพื้นที่มีการนำแนวคิดและรูปแบบมาจากเรือนไทยที่มีรูปแบบการเชื่อมต่อพื้นที่โดยมีชาน/ระเบียง/ทางเดินเท้าเป็นตัวเชื่อมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ การนำมาใช้ในอาคารสมัยใหม่ต้องสอดคล้องกับปัจจัยบริบทร่วมสมัย เช่น วิถีชีวิตสมัยใหม่ กิจกรรมและประเภทของอาคาร ฯลฯ รูปแบบของการจัดผังเพื่อการเชื่อมต่อพื้นที่ในอาคารสมัยใหม่โดยส่วนใหญ่เป็นการเชื่อมต่อพื้นที่

ในแนวราบ (horizontally spatial connection) โดยมีรูปแบบทั้งการจัดผังแบบปิดล้อมทั้งหมด เช่น การจัดผังรูปตัว O และการจัดผังแบบปิดล้อมบางส่วน เช่น การจัดผังรูปตัว L, T, U เป็นต้น ในกรณีของอาคารสมัยใหม่ที่มีจำนวนหลายชั้น อาจมีรูปแบบการเชื่อมต่อพื้นที่ในแนวตั้ง (vertically spatial connection) โดยมีชาน/ระเบียง/ทางเดินเท้าเชื่อมต่อพื้นที่ของแต่ละชั้นเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น อาคาร In Square Retails Complex (ภาพ 4-2)

2. การจัดองค์ประกอบ: รูปทรงและสัดส่วน คุณลักษณะ

1) รูปทรงและสัดส่วน

- รูปทรงและสัดส่วนของหลังคา/เครื่องยอด

รูปแบบหลังคาในสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่มีรูปแบบที่ปรากฏโดยทั่วไปดังนี้

หลังคาทรงจั่ว เป็นรูปแบบหลังคาที่สื่อลักษณะไทยได้ชัดเจนมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ และแสดงความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น รูปแบบหลังคาทรงจั่วในอาคารสมัยใหม่มีความลาดชันระหว่าง 30-45 องศา ในบางกรณีที่ต้องการสื่อความหมายเฉพาะหรือสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของอาคาร อาจมีการใช้หลังคาทรงจั่วที่มีความชันมาก (ความกว้าง < ความสูงของโครงสร้างหลังคา)

ในบางกรณี อาจใช้หลังคาทรงจั่วในเชิงสัญลักษณ์ประกอบอาคารเพื่อสื่อความหมายเฉพาะหรือสร้างเอกลักษณ์สำหรับอาคารนั้น ๆ แทนการใช้หลังคาเพื่อการป้องกันแดดและฝนเป็นหลัก หรือเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งมีหลังคาทรงจั่วเช่นเดียวกัน

รูปแบบเครื่องยอดในสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ส่วนใหญ่มีการใช้รูปแบบเครื่องยอดกับอาคารที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เช่น อาคารราชการ ศาสนา หรือสถาบันกษัตริย์ โดยมีแนวทางที่ปรากฏส่วนใหญ่คือ การนำรูปแบบเครื่องยอดแบบไทยประเพณีมาใช้ เช่น กรณีของอาคารรัฐสภาไทยแห่งใหม่ และการนำรูปแบบเครื่องยอดแบบไทยประเพณีผสมผสานกับรูปแบบยอดหลังคาตะวันตกหรือรูปแบบยอดหลังคาอื่น ๆ เพื่อทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะของอาคาร เช่น การใช้หลังคาทรงจั่วแบบจัตุรมุขผสมกับหอนาฬิกาแบบตะวันตกของอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ภาพ 4-4 ขวา)

นอกจากนี้ การสืบสานรูปแบบการซ้อนชั้น และการลดมุขของหลังคาเพื่อสร้างความเบา ลอยของผืนหลังคา รวมทั้งการใช้เส้นสายโค้งของหลังคา เช่น บันลม ในอาคารสมัยใหม่เป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นลักษณะเชิงรูปธรรมที่แสดงลักษณะไทยจากแนวคิดในการลดทอนขนาดของผืนหลังคาที่มีขนาดใหญ่ในสถาปัตยกรรมไทยประเพณีและพื้นถิ่น

- รูปทรงและสัดส่วนของอาคารและการเปิดโล่ง

รูปทรงและสัดส่วนของอาคาร (ลักษณะไตรภาคของเรือนไทย) และการเปิดโล่งของเรือนไทยมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และแสดงความสอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นในอดีต การนำมาใช้เพื่อสร้างสรรค์ลักษณะไทยสมัยใหม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนโดยคำนึงถึงบริบทร่วมสมัยอื่น ๆ เช่น สัดส่วนของร่างกายมนุษย์ ประเภทของอาคาร ขนาดของเครื่องเรือนสมัยใหม่ ประโยชน์ใช้สอยและกิจกรรมของวิถีชีวิตสมัยใหม่ รวมทั้งบริบทรอบข้างของที่ตั้ง เป็นต้น

แนวทางในการสร้างสรรค์ลักษณะไทยโดยใช้รูปทรงและสัดส่วนของอาคารและการเปิดโล่งในอาคารสมัยใหม่ที่ปรากฏโดยทั่วไปคือ การอ้างอิงรูปทรงและสัดส่วนอาคารจากลักษณะไตรภาคของเรือนไทย (หลังคา : ตัวเรือน : ใต้ถุน) โดยอาจมีสัดส่วนสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับสัดส่วนของเรือนไทย (4:5:4) และอาจมีการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยเพื่อรองรับวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น การใช้ใต้ถุนเป็นที่จอดรถยนต์ เป็นต้น

ในบางกรณี มีการประยุกต์ทฤษฎีสัดส่วนของตะวันตก เช่น สัดส่วนของสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบ 'Golden Section' มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์สัดส่วนของสถาปัตยกรรมไทยในอดีต แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์สัดส่วนของสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ เช่น สัดส่วนของโครงสร้างใต้หลังคา หรือสัดส่วนของลาน/สวนที่ล้อมรอบโดยกลุ่มอาคาร เป็นต้น

- รูปทรงและสัดส่วนเพื่อความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัย

การนำรูปทรงและสัดส่วนของเรือนไทยพื้นถิ่นของแต่ละภูมิภาคมาใช้ในอาคารสมัยใหม่เป็นแนวทางหนึ่งที่นำไปสู่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัย เพื่อสร้างจุดเด่นและเอกลักษณ์ของอาคารที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับภูมิภาคของที่ตั้งนั้น ๆ

แนวทางในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัยที่ปรากฏโดยทั่วไป เช่น การนำรูปทรงและสัดส่วนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาใช้โดยผสมผสานวัสดุและวิธีการก่อสร้างท้องถิ่นกับสมัยใหม่ โดยต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและองค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยของอาคาร และคำนึงถึงการผสมผสานวัสดุและวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่กับวัสดุและวิธีการก่อสร้างของท้องถิ่น

อีกแนวทางหนึ่งที่ปรากฏในอาคารสมัยใหม่จำนวนมากคือ การใช้รูปทรงเรขาคณิตอื่น ๆ ร่วมกับองค์ประกอบอาคารเพื่อแก้ไขปัญหาและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม แนวทางนี้มีทั้งรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนและคิดใหม่-ทำใหม่ โดยไม่ได้นำรูปทรงและสัดส่วนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาใช้โดยตรง แต่เป็นการแก้ไขหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมของที่ตั้งให้ดีขึ้น โดยใช้รูปทรงเรขาคณิตสมัยใหม่ร่วมกับการใช้องค์ประกอบอาคารหรือวัสดุสมัยใหม่ที่ช่วยแก้ไขปัญหาจากสภาพแวดล้อม เช่น แฉกกันแดด ช่องแสงบนหลังคา กระฉกตัดแสง เป็นต้น

2) ลักษณะโอบล้อม

ลักษณะโอบล้อมเป็นแนวทางที่แสดงเอกลักษณ์ไทยที่เกิดจากการสร้างสภาวะปิดล้อมด้วยองค์ประกอบของอาคาร เพื่อให้เกิดพื้นที่ส่วนกลางในกลุ่มอาคารสำหรับรองรับกิจกรรมอเนกประสงค์ ลักษณะโอบล้อมที่โดดเด่นของเรือนไทยพื้นถิ่นคือการปิดล้อมที่ยังคงความโปร่ง โล่ง และแสดงความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศของที่ตั้ง

รูปแบบการโอบล้อม/ปิดล้อมที่ปรากฏในอาคารสมัยใหม่ได้แก่ การจัดผังแบบปิดล้อมทั้งหมด เช่น การจัดผังรูปตัว O และ การจัดผังแบบปิดล้อมบางส่วน เช่น การจัดผังรูปตัว L, T, U เป็นต้น ทั้งนี้รูปแบบการจัดผังเพื่อแสดงลักษณะโอบล้อมอาจมีการสร้างความสมดุลแบบสมมาตร (symmetrical balance) หรือการสร้างความสมดุลแบบอสมมาตร (asymmetrical balance) อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของอาคารและการสื่อความหมายเฉพาะ

พื้นที่ส่วนกลางที่เกิดจากการโอบล้อมในเรือนไทยมีสัดส่วนของพื้นที่ส่วนกลางภายนอก (ชานและระเบียง) ต่อพื้นที่ภายในอาคารเป็น 60 : 40 (ฤทัย ใจจงรัก, 2543: 30) การสืบสานสัดส่วนพื้นที่ดังกล่าวมาใช้กับอาคารสมัยใหม่ในเชิงปฏิบัติอาจทำได้ยาก เนื่องจากบริบทของสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนจากสังคมในอดีตหรือสังคมชนบท ดังนั้น การมีพื้นที่ส่วนกลางภายนอกอาคารมากกว่าพื้นที่ภายในอาคารอาจไม่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ในบางกรณี

3) ลักษณะยกลอย

ลักษณะยกลอยเป็นเอกลักษณ์ที่เกิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อม การใช้งานพื้นที่ได้ถูกเพื่อรองรับกิจกรรมอเนกประสงค์ และการเชื่อมต่อพื้นที่ได้อาคารกับพื้นที่ภายนอกอาคาร การสืบสานลักษณะยกลอยมาใช้กับสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่นั้น ต้องนำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับกิจกรรม รูปแบบอาคารพักอาศัย อาคารสาธารณะ รวมทั้งอาคารสูงสมัยใหม่ และสัมพันธ์กับบริบทโดยรอบของอาคารด้วย

รูปแบบการยกลอยในอาคารสมัยใหม่มีแนวทางที่ปรากฏได้แก่ **การยกลอยตัวอาคารเดี่ยว** เพื่อให้เกิดพื้นที่เป็นได้ถูกสำหรับกิจกรรมอเนกประสงค์ โดยอาจเป็นพื้นที่โล่งและมีเสาลอย หรือมีการกั้นผนังบางส่วนเป็นพื้นที่ใช้งาน และ **การยกลอยกลุ่มอาคารล้อมพื้นที่ว่าง** เสมือนเรือนหมู่ในอดีต โดยพื้นที่ว่างอาจเป็นลาน/สวน/สระน้ำ

4) ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ: อาคารกับน้ำและต้นไม้

ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ: อาคารกับน้ำและต้นไม้ เป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยในอดีตที่เกิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อม แสดงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งต่างจากแนวคิดของตะวันตกที่พยายามเอาชนะหรือควบคุมธรรมชาติ ทั้งนี้ การใช้น้ำและต้นไม้ นอกเหนือจากการช่วยเสริมสร้างสุนทรียภาพและเพิ่มความเย็นและความร่มรื่นให้กับอาคารแล้ว อาจมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับบำบัดน้ำเสียจากภายในอาคาร เพื่อเป็นแนวรั้วของอาคาร เพื่อเป็นเส้นทางสายตาไปสู่ส่วนสำคัญของอาคาร เพื่อเป็นทางสัญจรในโครงการ หรือเพื่อสื่อความหมายหรืออ้างอิงวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตที่ผูกพันกับธรรมชาติทั้งน้ำและต้นไม้

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาคารสมัยใหม่กับน้ำมีแนวทางสร้างสรรค์ได้แก่ **การลอยบนน้ำ** โดยอาจนำลักษณะของเรือนริมน้ำมาอ้างอิง เช่น การจัดผังอาคารโดยมีด้านทางเข้าอยู่ติดกับฝั่ง ตัวเรือนและชานหันทนออกสู่น้ำ และ **การใช้น้ำเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของอาคาร** โดยมีรูปแบบคือ 1) การมีน้ำโอบล้อมภายนอกอาคาร 2) การมีกลุ่มอาคารโอบล้อมน้ำ หรือการมีน้ำภายในอาคาร 3) การมีองค์ประกอบบางส่วนของอาคาร เช่น เสาวางในน้ำ ฯลฯ

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาคารสมัยใหม่กับต้นไม้มีแนวทางสร้างสรรค์ได้แก่ **การวางผังอาคารโอบล้อมหรือกระจายไปตามกลุ่มต้นไม้เดิม** และ **การมีต้นไม้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของอาคาร** เช่น มีสวนขนาดใหญ่ตรงกลางอาคาร เพื่อสร้างความร่มรื่นภายในอาคาร หรือการมีสวนบนดาดฟ้าอาคาร (roof garden)

3. การจัดองค์ประกอบเพื่อการสื่อความหมายของสังคมไทยแบบพหุ- ลักษณะ: แบบไทยผสมผสาน

1) การสื่อความหมายเชิงรูปธรรม: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัย

การสื่อความหมายเชิงรูปธรรม: สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัยเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่แสดงความสอดคล้องระหว่างอาคารกับสภาพท้องถิ่นที่ตั้ง และเป็นการสื่อ 'สาร (message)' หรือ 'สัญลักษณ์ (symbol)' เฉพาะที่ช่วยเสริมสร้าง 'ภาพลักษณ์ (image)' ขององค์กรและอาคารได้เป็นอย่างดี โดยนำเอา 'รูปสัญลักษณ์ (signifier)' มาใช้เพื่อสื่อสารให้เกิด 'ความหมายสัญลักษณ์ (signified)'

แนวทางการสื่อความหมายเชิงรูปธรรมที่ปรากฏในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่มีหลายแนวทาง เช่น การสื่อความหมายด้วยรูปทรงและสัดส่วนของตัวอาคาร/หลังคาของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สัมพันธ์กับที่ตั้ง/ภูมิภาค โดยต้องมีการปรับเปลี่ยนไปรูปแบบตามประเภทของอาคาร ดังปรากฏในกรณีตัวอย่างงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จำนวนมากในภูมิภาคท้องถิ่น

การสื่อความหมายด้วยลักษณะไทยรูปแบบอื่น ๆ เช่น การนำรูปทรงจากสิ่งของหรืองานหัตถกรรมพื้นถิ่น หรือสัญลักษณ์ขององค์กร มาใช้กับรูปทรงของหลังคาหรืออาคาร เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากสถาปนิกและคนทั่วไป แต่แนวทางนี้อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการสร้าง 'ความชอบธรรม' หรือสร้าง 'เรื่องราว' ให้กับรูปแบบนั้น โดยอาจขาดความสัมพันธ์กับบริบทของโครงการ

การอ้างอิงสถาปัตยกรรมไทยที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงบริบท/ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เช่น การอ้างอิงสัดส่วนอาคาร แนวเสา รูปแบบของหลังคาของอาคารที่มีคุณค่านั้น ๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ การนำรูปสัญลักษณ์จากองค์ประกอบของอาคารในอดีต หรือ 'ของสูง' มาใช้กับอาคารสมัยใหม่ต้องระมัดระวังในการนำมาใช้เพื่อไม่ให้ละเมิดฐานานุลักษณะ ใดๆ ก็ตาม จากการสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการเห็นว่าอาจมีข้อยกเว้นในบางกรณี เช่น อาคารราชการที่มีความสำคัญระดับชาติ หรืออาคารเชิงพาณิชย์ประเภทโรงแรม เพื่อสร้างจุดขายต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติ ข้อระมัดระวังอีกประการหนึ่งคือการนำรูปสัญลักษณ์บางชนิดมาใช้เป็นผังอาคาร ซึ่งสามารถรับรู้ความหมายได้จากเบื้องบนหรือทางอากาศเท่านั้น

2) การสื่อความหมายเชิงนามธรรม: สถาปัตยกรรมที่สะท้อนสภาพสังคมไทยสมัยใหม่

แนวทางการสร้างสรรค์ลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่โดยสื่อความหมายเชิงนามธรรม เป็นแนวทางที่นำ 'แก่น' ของสถาปัตยกรรมไทยในอดีตมาใช้โดยไม่ยึดติดกับการนำองค์ประกอบเชิงรูปธรรมจากอดีต ได้แก่ การสื่อความหมายเชิงนามธรรมของเรือนไทยในอดีต คือ ความโปร่งโล่ง ความเบาลอย ความสงบ/ความสด ความร่มรื่น ทำได้โดยการยกอาคารลอย การจัดวางหมู่อาคารกระจายกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

อีกแนวทางหนึ่งที่ปรากฏได้แก่ การสื่อความหมายเชิงนามธรรมที่สะท้อนอารมณ์ อุนิสัยของคนไทยที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น อารมณ์สนุกสนาน เป็นต้น โดยอาจอ้างอิงสิ่งอื่น ๆ ที่สื่อความหมายใกล้เคียงกับรูปทรงหรือองค์ประกอบของอาคาร

4. การจัดองค์ประกอบเพื่อการเชื่อมต่อที่ว่าง

1) การเชื่อมต่อที่ว่างภายในและภายนอก

- ระดับความสว่างที่สัมพันธ์กับการเชื่อมต่อที่ว่าง

การสืบสานการวางผังที่เชื่อมต่อที่ว่างจากภายในสู่ภายนอกอาคารที่สัมพันธ์กับระดับของความสว่างคือ จากพื้นที่ค่อนข้างมืด สู่ 'พื้นที่สีเทา' หรือ 'พื้นที่แสงสลัว' และพื้นที่ส่วนสว่างตามลำดับ เป็นแนวทางหนึ่งที่แสดงสุนทรียภาพของแสงในเรือนไทย และแสดงจิตตะวันออกที่มีแก่นมาจากพุทธศาสนาซึ่งสะท้อนสุนทรียภาพที่มีต่อธรรมชาติที่เป็นจริง แนวทางนี้จึงเป็นรูปแบบของการผสมผสานจิตวิญญาณ (spirit) หรือวิถีคิดแบบตะวันออกกับความเป็นสากลของรูปทรงเรขาคณิตแบบตะวันตก แทนการนำองค์ประกอบเชิงรูปธรรมที่ขาดจิตวิญญาณมาใช้กับอาคารเพื่อสร้างลักษณะไทย

5.1.4 ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะโดดเด่นในการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

ข้อสรุปต่อไปนี้ พิจารณาจากข้อสรุปในข้อ 4.6 และจากการวิเคราะห์ตาราง 4-7 เพื่อชี้นำความสำคัญของการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม พร้อมลักษณะโดดเด่นของลักษณะในมิติต่าง ๆ ในการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรม

1. การจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมมีการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่-ทำใหม่ในระดับเล็กน้อยแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมร่วมสมัยเป็นหลัก แนวทางที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นการนำรูปแบบและแนวคิดจากสถาปัตยกรรมในอดีตมาปรับเปลี่ยน มากกว่าการสืบสานและการคิดใหม่-ทำใหม่

2. การจัดองค์ประกอบเพื่อการใช้สอย มีการสร้างสรรค์โดยสอดคล้องกับรูปแบบและแนวคิดในการจัดองค์ประกอบและการจัดผังของเรือนไทยในอดีต เช่น การแยกมวลาอาคารออกเป็นมวलयย่อย ๆ ล้อมรอบพื้นที่ส่วนกลาง การมีพื้นที่รองรับกิจกรรมนอกประสงค์ การจัดผังเพื่อรองรับการขยายตัว และการเชื่อมต่อพื้นที่ส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ นำมาใช้ในอาคารพักอาศัยและอาคารสาธารณะสมัยใหม่ โดยได้คำนึงถึงบริบทของสังคมปัจจุบัน

3. การจัดองค์ประกอบ: รูปทรงและสัดส่วน คุณลักษณะ มีการสร้างสรรค์โดยอ้างอิงรูปทรงและสัดส่วนของสถาปัตยกรรมไทยในอดีตหรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่โดดเด่น เพื่อเสริมสร้างลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ เช่น รูปทรงหลังคาจั่วที่มีความลาดชันสูง การซ้อนชั้นหรือลดมุขของหลังคา การใช้เส้นสายโค้งขององค์ประกอบหลังคา (บันลม) ลักษณะไตรภาคของเรือนไทย (หลังคา: ตัวเรือน: ใต้ถุน) การยกลอยเพื่อเป็นใต้ถุนรองรับกิจกรรมนอกประสงค์ ลักษณะโอบล้อมความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับธรรมชาติของที่ตั้ง (อาคารกับน้ำและต้นไม้) โดยมีทั้งรูปแบบที่สืบสานและปรับเปลี่ยนจากรูปแบบในอดีต และมีการผสมผสานวัสดุและวิธีการก่อสร้างท้องถิ่นกับวัสดุและวิธีการก่อสร้างสมัยใหม่ ทั้งนี้ คติความเชื่อแต่โบราณบางประการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกเรือนและสัดส่วนของตัวเรือนไม่ได้นำมาใช้กับอาคารสมัยใหม่แล้ว เช่น คติความเชื่อเรื่องเลขคู่ที่สัมพันธ์กับช่วงเสาอาคาร

4. การจัดองค์ประกอบเพื่อการสื่อความหมายของสังคมไทยแบบพหุ-ลักษณะ: แบบไทยผสมผสาน เป็นแนวคิดที่สถาปนิกต้องการสื่อ 'สาร' ผ่านทางสถาปัตยกรรม โดยมีรูปแบบ ได้แก่ การสื่อความหมายเชิงรูปธรรมที่นำองค์ประกอบจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สิ่งของหรืองานหัตถกรรมพื้นถิ่น สัญลักษณ์ขององค์กรต่าง ๆ มาใช้ ซึ่งมีตัวอย่างอาคารจำนวนมาก และการสื่อความหมายเชิงนามธรรม เช่น การสร้างความโปร่ง โล่ง ความเบาลอย ความสงบ/ความสงบ ความร่มรื่น ทั้งนี้ การสื่อความหมายนั้นสถาปนิกอาจ 'ตั้งใจ' หรือ 'สร้างความชอบธรรม' ในการนำแนวคิดหรือ

รูปแบบเฉพาะมาใช้เพื่อสื่อความหมายเฉพาะ แต่อาจทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือการไม่ยอมรับในบางกรณีได้

5. การจัดองค์ประกอบเพื่อการเชื่อมต่อที่ว่าง เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ลักษณะไทยที่สะท้อนจิตวิญญาณแบบตะวันออก เช่น ศูนย์ทริยาภของแสงสว่างที่สัมพันธ์กับการจัดลำดับของที่ว่างในอาคาร แสดงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันระหว่างวิถีชีวิตตะวันออกกับธรรมชาติแวดล้อม และเป็นแนวทางที่ไม่ยึดติดกับการนำองค์ประกอบสถาปัตยกรรมในอดีตมาใช้กับอาคารสมัยใหม่

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้นำให้มีการพัฒนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ โดยรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนี้ และการศึกษาวิจัยต่อไป ได้แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1. เรื่องเดิมที่ต้องค้นหา และ 2. เรื่องใหม่เพื่อการพัฒนา

5.2.1 เรื่องเดิมที่ต้องค้นหา

1. สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ส่วนหนึ่งเป็นการนำรูปแบบและแนวคิดจากเรือนไทยในอดีตซึ่งเป็นเรือนพักอาศัยมาใช้กับอาคารสมัยใหม่ ซึ่งในกรณีของการนำมาใช้กับอาคารสาธารณะขนาดใหญ่ที่มีประโยชน์ใช้สอยซับซ้อนนั้น อาจเกิดปัญหาในหลายประเด็น เช่น กรณีของอาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพฯ (ภาพ 2-18) ที่นำลักษณะการจัดผังของเรือนไทยภาคกลางมาใช้ ซึ่งไม่ตอบรับกับการใช้สอยที่เป็นอาคารจัดแสดงสินค้าขนาดใหญ่ หรือกรณีของแนวคิดเรื่องการสร้าง 'ใจบ้าน' ในอาคารธนาคารกสิกรไทย สำนักงานแจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ (ภาพ 4-1) ซึ่งไม่ตอบสนองกับการเป็นพื้นที่พบปะแลกเปลี่ยนของผู้ที่ทำงานภายในอาคารอย่างที่ต้องการ จึงเป็นการนำแต่ 'รูป' มาใช้ ดังนั้น อาจต้องศึกษาเพิ่มเติมเพื่อค้นหาแนวทางและข้อเสนอในการสร้างสรรค์ลักษณะไทยในอาคารสาธารณะขนาดใหญ่

2. การศึกษาเรื่องรูปทรงและสัดส่วนที่แสดงลักษณะไทยในสถาปัตยกรรม จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ และฐานานุลักษณะ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำรูปแบบหรือ 'รูปสัญลักษณ์' ที่สร้างความขัดแย้งเมื่อนำมาใช้กับอาคารสมัยใหม่ เช่น กรณีของอาคารรัฐสภาไทยแห่งใหม่ (ภาพ 4-5) เป็นต้น

3. การศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น ควรพิจารณาปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยไม่จำกัดแต่เพียงการศึกษารูปแบบของเรือนพื้นถิ่นภูมิภาคเท่านั้น แต่ควรศึกษารูปแบบอาคารประเภทอื่นเพิ่มเติม ซึ่งอาจนำไปสู่แนวทางที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.2.2 เรื่องใหม่เพื่อการพัฒนา

1. เนื่องจากบริบททางสภาพแวดล้อมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก เช่น สภาพภูมิอากาศที่แปรเปลี่ยน ควรมีการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในเชิงวิทยาศาสตร์ที่นำเอาวิทยาการสมัยใหม่มาใช้กับอาคาร เช่น แผงโซลาร์เซลล์ กังหันลม เป็นต้น โดยแสดงลักษณะไทยในเชิงรูปทรงและสัดส่วนที่อาจเกิดขึ้นใหม่ เช่น สัดส่วนและความลาดเอียงของหลังคาที่เกิดจากการใช้วัสดุเป็นโซลาร์เซลล์ทั้งผืนหลังคา เป็นต้น

2. อาคารสมัยใหม่ โดยเฉพาะอาคารสูงหรืออาคารระฟ้า (skyscraper) เป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่ตอบรับกับวิถีชีวิตและเมืองสมัยใหม่อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การสร้างสรรค์ลักษณะไทยให้กับอาคารสูงหรืออาคารระฟ้าจึงเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน เมือง หรือประเทศ ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์ลักษณะไทยโดยเฉพาะสำหรับอาคารสูงหรืออาคารระฟ้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบ รูปทรง และสัดส่วน แทนการนำองค์ประกอบเชิงรูปธรรม เช่น หลังคาทรงจั่วมาวางบนยอดอาคารสูงหรืออาคารระฟ้าอย่างงจใจ

3. สถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนของประเทศในบริบทของนานาชาติ เช่น อาคารศาลาไทย (Thai Pavilion) ในงานเวิลด์เอ็กซ์โป ส่วนใหญ่เป็นการนำรูปแบบและองค์ประกอบจากสถาปัตยกรรมไทยประเพณีมาใช้กับอาคารซึ่งมีประโยชน์ใช้สอยภายในแบบใหม่ เพื่อการสร้างเอกลักษณ์ไทยที่คุ้นเคยและดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ จึงเป็นการออกแบบอาคารที่นำเอาลักษณะไทยเชิงรูปธรรมมาใช้กับอาคารเท่านั้น เมื่อพิจารณาอาคารของประเทศอื่น ๆ พบว่ามีการสื่อความหมาย รูปแบบอาคาร การใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างรูปแบบใหม่ ๆ ที่แสดงเอกลักษณ์ของชาตินั้น ๆ อย่างน่าสนใจ เช่น ศาลาจีน และศาลาของหลายประเทศจากทวีปยุโรป เป็นต้น ดังนั้น ควรมีการศึกษากการแสดงลักษณะไทยในสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัสดุและวิธีการก่อสร้างใหม่ ๆ เช่น การใช้ชิ้นส่วนสำเร็จรูป ฯลฯ รวมทั้งระบบโครงสร้างและเทคโนโลยีอาคารที่ล้ำหน้า ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการคิดใหม่-ทำใหม่ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรม